

POPULAȚIA AUTOHTONĂ ÎN REGIUNILE EST-CARPATICE ÎN SECOLELE V—VII e.n.

DAN GH. TEODOR

Procesul de romanizare, care nu încetase în cursul secolelor III—IV e.n., extinzându-se îndeosebi în regiunile rămase altă dată în afara provinciei romane Dacia, continua să se desfășoare intens cuprinzând treptat, dar ireversibil, toate domeniile vieții materiale și spirituale de nivel rural care caracteriza, în general, întreg spațiul carpato-dunărean. Menținerea Imperiului roman pentru o anumită vreme, în cursul secolelor III—IV, în unele părți ale Munteniei și în sudul Moldovei¹, a favorizat continuarea procesului de romanizare, nu numai în aceste teritorii ocupate efectiv de romani și devenite un fel de anexe ale Moesiei și Scythiei Minor, ci și în regiunile mai îndepărtate de la est de Carpați, strâns legate și ele, încă din veacurile anterioare, de viața materială și spirituală romană².

Este binecunoscut faptul că, spre sfârșitul secolului al IV-lea și începutul celui următor, treptat dominația gotică este înlocuită și în regiunile est-carpatice, ca pe întreg teritoriul vechii Dacii, cu aceea exercitată de către huni. Invasia hunilor de la sfârșitul secolului al IV-lea a avut pentru regiunile de la răsărit de Carpați, ca pretutindeni pe teritoriul României, imediate și multiple consecințe, influențând într-o anumită măsură și pentru cel puțin o jumătate de secol, evoluția ulterioară a societății locale daco-romanice.

În noile condiții politice, cu toată nesiguranța prilejuită de neînțeleptele confruntări ale hunilor cu Imperiul și cu toată exploatarea impusă de noii stăpînitori, populația autohtonă va continua să-și ducă traiul ca și mai înainte, ocupîndu-se în principal cu agricultura, creșterea vitelor

¹ D. Tudor, *Dovezile arheologice despre menținerea stăpînirii romane la nord de Dunăre după evacuarea aureliană a Daciei (sec. III—V e.n.)*, în *Historica*, III, Craiova, 1974, p. 93—109 ; idem, *Romanizarea Munteniei*, în *Apulum*, XII, Alba Iulia, 1974, p. 111—118.

² G. Ștefan, *Formarea poporului român*, în *Dicționar de istorie veche a României*, București, 1976, p. 277—282.

și meșteșugurile, după cum o atestă descoperirile arheologice mai vechi sau mai noi de la Corlăteni, Hănești și Draxini în județul Botoșani, Nicolina, Ciurchi Rediu-Tâtar și Buțuluc pe teritoriul orașului Iași sau în împrejurimi, Botoșana și Zaharești în județul Suceava, Mănoaia-Costișa în județul Neamț, Barcea-Galați, Slobozia și Sobari în raionul Soroca, Mălăești în raionul Rîșcani, Lopatna în raionul Orhei din R.S.S. Moldovenească și altele³.

O situație cu totul nouă va caracteriza spațiul carpato-dunărean după destrămarea dominației hunice, cu începere din a doua jumătate a secolului al V-lea. Într-adevăr, efectele imediate ale încetării stăpînirii hunice de la mijlocul secolului al V-lea se vor materializa, pentru anumite regiuni ale României, prin instaurarea unei perioade de aproape un secol, de relativă liniște politică și am putea spune chiar de anumite progrese economice, de care a profitat, în primul rînd, populația romană eliberată astfel astfel de povara unei noi dominații nefaste. Beneficiar și el al acestei situații, spațiul est-carpatic ni se înfățișează, cu începere din a doua jumătate a secolului al V-lea, ca un teritoriu în care civilizația denumită în general de aspect *Costișa-Botoșana*⁴, ilustrează în modul cel mai limpede cu puțință stadiul de dezvoltare internă al societății locale din perioada respectivă, dar în același timp și natura, intensitatea și multitudinea relațiilor sale cu lumea romană și romano-bizantină de la Dunărea de Jos.

Evoluind pe baza culturii materiale și spirituale daco-romane ale veacurilor precedente, civilizația populației autohtone de la est de Carpați, pe lângă numeroasele elemente de factură dacică sau romană mai vechi conservate în conținutul ei, ne înfățișează în mod firesc, și multe trăsături noi, consecință a continuității ei neîntrerupte pe aceste meleaguri și a legăturilor sale permanente cu lumea romano-bizantină. Aceste trăsături sînt întru totul asemănătoare cu acelea documentate în structura civilizației din restul teritoriului carpato-dunărean. În acest context se poate vorbi de aspecte contemporane, și uneori apropiate pînă la identitate, între acelea denumite de tip *Costișa-Botoșana* cu acelea

³ D. Gh. Teodor, V. Căpitanu și I. Mitrea, *Cercetările arheologice de la Mănoaia-Costișa și contribuția lor la cunoașterea culturii materiale locale din sec. V—VI din Moldova*, în *Carpica*, I, 1968, p. 233—247; N. Zaharia, M. Petrescu-Dimbovița, Em. Zaharia, *Așezări din Moldova. De la paleolitic pînă în secolul al XVIII-lea*, București, 1970, p. 173, 205—208, 214, 235, 245; N. Zaharia și Em. Zaharia, *Contribuții privind rezultatele unor cercetări arheologice în Cîmpina Jijiei Superioare din județul Botoșani*, în *Din trecutul județului Botoșani*, I, Botoșani, 1974, p. 137—147, 150—152; E. A. Rikman, în *Drevnaja Kultura Moldovii*, Chișinău, 1974, p. 60—80, idem, *Pamjatniki sarmatov i plemen černjahovskoi kultury*, în *Arheologičeskaja karta Moldavskoi SSR*, nr. 5, Chișinău, 1975, p. 44—45, 64, 81, 134; Em. I. Emandi, *Descoperiri arheologice din secolele IV—V e.n. în bazinul superior al Somuzului Mare (jud. Suceava)*, în *SCIVA*, 27, 1976, 3, p. 379—392.

⁴ D. Gh. Teodor, *La population autochtone dans la région Est-Karpatique de la Roumanie, pendant les Ve—Xe siècles de n.è.*, în *Actes du VIIe Congrès International des Sciences Préhistoriques et Protohistoriques*, Prague 1966, vol. II, Praga, 1971, p. 1117; idem, *Teritoriul est-carpatic în veacurile V—XI e.n. Contribuții arheologice la problema formării poporului român*, Iași, 1978, p. 29—33.

de tip *Bratei*⁵ și *Berea-Satu-Mare*⁶ în Transilvania sau *Cireșanu-Tirgșor*⁷ în Muntenia, ca etape principale ale culturii romanice nord-dunărene⁸, evidențiindu-se astfel concret și în ansamblu originalitatea, dar îndeosebi unitatea culturii materiale și spirituale de pe tot cuprinsul vechii Dacii. Aceste constatări au fost posibile datorită cercetărilor întreprinse în ultimii ani în numeroase obiective arheologice datînd din secolele V—VI e.n. răspîndite pe întreg teritoriul est-carpatic, care au oferit importante și convingătoare dovezi despre existența și viața romanicilor din această regiune a țării. Asemenea obiective arheologice, unele dintre ele suprapuse chiar peste altele mai vechi, datînd din secolele III și IV e.n., au fost cercetate la Botoșana și Zaharești-Suceava, Nichiteni și Curteni-Botoșani, orașul Iași, Cîrnăcești și Rediu-Iași, Do-dești, Horga și Fălciu-Vaslui, Costișa, Davideni și Tirpești-Neamț, Bacău-Curtea Domnească, Suceveni-Galați, Oreavu și Cîmpineanca-Vrancea, Hanska raionul Kotovsk, Mălăești și Hucea raionul Rîșcani în R.S.S. Moldovenească, Porubna, Hliboca și Kodîn în regiunea Cernăuți din Ucraina Subcarpatică, ca să nu amintim decît pe cele mai importante⁹.

Inventarul bogat al acestor obiective, compus din unelte destinate agriculturii, diferite unelte specializate pentru practicarea unor meșteșuguri, cuptoarele de redus minereul de fier sau de prelucrare a metalelor, în general, obiectele de podoabă, varietatea formelor și a motivelor ornamentale ale ceramicii, tehnica producerii acesteia, sistemul de construcție al locuințelor și al cuptoarelor, tipul de așezare și altele, constituie nu numai prețioase mărturii privind ocupațiile populației autohtone din aceste regiuni, ci și dovezi directe despre continuitatea, în forme noi superioare, a vieții ei materiale și spirituale.

⁵ I. Nestor, *Arheologia perioadei de trecere la feudalism pe teritoriul R.P.R.*, în *Studii, Revistă de istorie*, XV, 1962, 6, p. 1431—1433; Eug. Zaharia, *Données sur l'archéologie des IVe—XIe siècles sur le territoire de la Roumanie. La culture Bratei et la culture Dridu*, în *Dacia*, N.S. 1971, XV, p. 271—278.

⁶ *Dicționar de istorie veche a României*, București, 1976, p. 87, 90.

⁷ V. Teodorescu, *Despre cultura Ipotești-Cindești în lumina cercetărilor arheologice din nord-estul Munteniei (regiunea Ploiești)*, SCIV, 15, 1964, 4, p. 496; Gh. Diaconu, *Elemente ale culturii romanice la Tirgșorul Vechi*, în SCIVA, 29, 1978, 4, p. 525—526. Pentru aspectul Cireșanu rezultatele cercetărilor arheologice sînt încă inedite (săpături întreprinse de către V. Teodorescu).

⁸ Gh. Diaconu, *op. cit.*, p. 526.

⁹ N. Zaharia, M. Petrescu-Dimbovița și Em. Zaharia, *op. cit.*, p. 271—272; I. Mitrea, *Contribuții la cunoașterea populației locale dintre Carpați și Siret în secolele V—VI e.n. în Memoria Antiquitatis*, II, 1970, p. 345—365; idem, *Contribuția cercetărilor arheologice de la Curtea Domnească din Bacău și Davideni-Neamț la cunoașterea epocii secolelor VI—VII e.n. din Moldova*, în *Studii și Cercetări științifice*, Institutul Pedagogic Bacău, 1972, p. 5—20; D. Gh. Teodor, *descoperiri arheologice din secolele VI—XI e.n. în județul Botoșani*, în *Din trecutul județului Botoșani*, I, 1974, p. 102—103; N. Zaharia și Em. Zaharia, *op. cit.*, în *Din trecutul județului Botoșani*, I, 1974, p. 137, 144, 150, 152; D. Gh. Teodor, *Teritoriul est-carpatic în veacurile V—XI*, p. 13—34; L. V. Vaculenکو, *Rannneslavjanskoe poselenie u s. Glubokovo v Pricarpat'e*, în *Rannnesrednevekovoye Vostočnoslavjanskoe drevnosti*, Leningrad, 1974, p. 242—261; B. O. Timošciuk, *Slov'jani Pivničnoi Bucovini V—IX st.*, Kiev, 1976, p. 149—150, 156, 160; G. B. Fedorov și G. F. Cebotarenکو, *Arheologiskaja karta Moldavskoi SSR*, nr. 6, Chișinău, 1974, p. 12—13, 17.

Prin populația sa numeroasă romanică care îl locuia și prin civilizația sa, teritoriul de la est de Carpați poate fi considerat, în mod cert, ca făcând constant parte din aria romanică carpato-dunăreană, în limitele căreia s-a desfășurat și s-a definitivat, în cursul primului mileniu al e.n., procesul de formare a poporului și a limbii române.

Relativ la perioada secolelor V—VII e.n., în directă legătură cu populația autohtonă de la răsărit de Carpați există și unele aspecte mai puțin cercetate, cum ar fi de exemplu, densitatea locuirii umane în anumite micro-regiuni (în zonele muntoase înalte mai ales), caracterul economic predominant al unor așezări din anumite subunități geografice, raritatea, în general, a necropolelor, ritul și ritualul de înmormintare, specific pentru această epocă, anumite aspecte privind organizarea internă social-economică a comunităților umane, evoluția și tipul de obște sătească și altele. Asemenea, semne de întrebare au fost generate, fără îndoială, fie de caracterul mai restrins sau incomplet al unora din cercetările efectuate, fie de faptul că o destul de însemnată parte a rezultatelor obținute prin cercetările întreprinse pînă în prezent, continuă să rămână încă inedite.

Pe lingă acestea, în legătură cu cronologia, componentele, atribuirea etnică și aria de răspîndire a aspectului cultural romanic, pe care în general noi l-am denumit de tip *Costișa-Botoșana*, s-au formulat în ultimul timp și unele ipoteze al căror conținut se află în vădită contradicție cu realitățile istorice documentate în acest spațiu geografic. Datată în unele cazuri în secolul al V-lea, sau numai în secolul al VI-lea și atribuită pe rînd, fie gepizilor, fie ostrogoților și în ultimul timp chiar slavilor, acest aspect cultural local și romanic este prezentat, prin urmare, ca aparținînd numai elementelor etnice alogene¹⁰. Prin aceste atribuiri se exclude, cu sau fără bună știință, existența populației autohtone din regiunile de la răsărit de Carpați. Este limpede că astfel de ipoteze fac dovada, fie a unei totale necunoașteri a numeroaselor date pe care cercetările arheologice le-au pus la dispoziție în legătură cu asemenea probleme, fie a unor interpretări net tendențioase, lipsite de temeiul științific necesar. Analiza atentă și exhaustivă a conținutului esențial al civilizației din acest teritoriu în perioada secolelor V—VII e.n. și compararea ei directă cu aceea aparținînd populațiilor aflate în migrație, arată neîndoiește că ea aparține unei populații romanice, numeroase, străvechi și sedentare.

Intr-adevăr, așa cum am mai amintit, uneltele destinate agriculturii sau practicării diferitelor meșteșuguri, dintre care acela al prelucrării metalelor ocupă un loc însemnat, obiectele de podoabă, ceramica, tipul de locuință, cuptor și așezare, ritul de înmormintare și altele, deosebesc net cultura materială și spirituală locală de aceea pe care o vehiculează în

¹⁰ I. A. Rafalovici, *Moldovja i puti rasselenija slavian v iugo-vostočnoj Evrope*, în *Iugo-vostočnaja Evropa v srednje veka*, Chișinău, 1972, p. 12, 19—21; Vékony Gábor, *A koraavarkori keramikatipusok történeti topográfiájához*, în *Archaeologia Ertesítő*, 2, 1974, p. 211—232; I. P. Rusanova, *Slavjanskije drevnosti VI—VII vv*, *Kul'tura prazskogo tipa*, Moscova, 1976, p. 188—194.

acest teritoriu unele neamuri migratoare în cursul secolelor V—VII e.n. Diferențierile sînt și mai mari dacă, alături de elementele locale enumerate mai sus, sînt evidențiate în acest teritoriu numeroasele importuri și influențe romano-bizantine, ca și intensă circulație aici a monedei mărunte de bronz bizantine, mărturii deosebit de valoroase care atestă strînsese și multiplele legături cu civilizația romană tîrzie de la sudul Dunării de Jos¹¹. În plus, descoperirea mai ales în ultimii ani a foarte multe vestigii de caracter arhaic creștin pe întreg cuprinsul spațiului est-carpatic (imagini de cruci, pești, porumbei și alte simboluri creștine, tipare pentru turnat cruciulițe și alte obiecte creștine din metal, cruciulițe din bronz și plumb, pandantive, vase de plumb și altele), cum sînt acelea descoperite la Botoșana, Suceava-Șipot, Cucorăni-Botoșani, Iași, Davideni-Neamț, Bacău-Curtea Domnească, Dodești-Vaslui și multe altele¹², arată răspîndirea timpurie și în masă a creștinismului latin și în Moldova, ca o consecință nu numai a relațiilor cu lumea romană, dar și ca o urmare firească a trăsăturilor etnice și lingvistice latine comune, care caracteriza deopotrivă populația de aici, ca și pe aceea din restul țării, sau din sudul Dunării. Apropierea geografică față de Dobrogea, pe teritoriul căreia în cursul secolelor V—VII e.n. au existat numeroase centre religioase creștine a facilitat, desigur într-o însemnată măsură, extinderea unui asemenea fenomen și în Moldova și Muntenia. Faptul că în aproape toate obiectivele arheologice mai importante din această vreme, din regiunile de la est de Carpați, au fost descoperite vestigii de factură creștină timpurie, arată că noua religie nu se răspîndise doar sporadic, ci pătrunsese pe spații geografice mari în aproape toate comunitățile autohtone. În acceptarea religiei creștine un rol însemnat a avut fără îndoială și conținutul ei aparte, mai apropiat de viața simplă rurală a maselor de agricultori, crescători de vite și meșteșugari nord-dunăreni, care au găsit în această nouă, dar modestă, manifestare religioasă reazimul spiritual și politic necesar pentru a supraviețui invaziilor catastrofale ale primului mileniu al e.n.

Prin urmare, în planul suprastructurii acest fenomen reflectă și el, într-o însemnată măsură, largul proces de romanizare care cuprinsese întreg spațiul carpato-dunărean în prima jumătate a mileniului I al e.n., cercetarea lui aprofundată în viitor impunîndu-se, după părerea noastră, cu certitudinea obținerii unor noi și revelatoare date științifice.

¹¹ D. Gh. Teodor, *Elemente și influențe bizantine în Moldova în secolele VI—XI e.n.*, în SCIV, 21, 1970, 1, p. 97—114; I. A. Rafalovici, *K voprosu o stepeni vlijaniia vizantii na material'nuu kul'turu naselenia karpato-dnestrovskih zemel' v VI—IX vv.*, în *Karpato-Dunaiskie zemeli v srednie veka*, Chișinău, 1975, p. 7—19; I. Mitrea, *Influențe bizantine în cultura materială și spirituală din regiunea subcarpatică a Moldovei în secolele VI—IX*, în SCIVA, 30, 1979, 2, p. 145—161.

¹² Gh. Coman, *Mărturii arheologice privind creștinismul în Moldova, în Danubius*, V, 1971, p. 75—82; D. Gh. Teodor, *Cele mai vechi urme creștine din Moldova*, în *Mitropolia Moldovei și Sucevei*, L, 1974, 7—8, p. 561—567; I. Mitrea, *op. cit.*, p. 152—154.

Marile evenimente care vor avea loc către sfîrşitul secolului al VI-lea, anunţate deja prin incursiunile în imperiu ale slavilor din prima jumătate a acestui veac, vor afecta îndeosebi, datorită poziţiei sale geografice, regiunile est-carpătice incluzînd şi părţile de răsărit ale Cîmpiei Dunărene.

Intr-adevăr, ca urmare a nenumăratelor expediţii întreprinse de către slavi, ale căror începuturi, contrar unor păreri mai vechi sau mai noi care le fixează pe la sfîrşitul secolului al V-lea, nu trebuie considerate ca avînd loc mai devreme de al doilea sfert al veacului al VI-lea, către mijlocul, dar mai ales către sfîrşitul acestui secol¹³, grupuri mai mult sau mai puţin compacte de slavi se vor aşeza temporar în regiunile extracarpătice ale României, evitînd ţinuturile Dobrogei, încă ferm apărate de către Imperiu¹⁴. Îngroparea în sudul Moldovei şi estul Munteniei a unor tezaure de monede bizantine, cu piese datînd în general de la sfîrşitul secolului al VI-lea şi începutul celui următor¹⁵, reflectă clar faptul că pătrunderea în masă a slavilor şi apoi trecerea lor în Imperiu a perturbat, mai mult decît s-a presupus, evoluţia societăţii locale carpato-dunărene. După o scurtă perioadă, determinată de încercările disperate ale Imperiului bizantin de a li se opune, marea majoritate a slavilor aşezaţi temporar în regiunile răsăritene ale vechii Dacii se vor deplasa după anul 602 în sudul Dunării. Restul slavilor rămaşi aici, după cum arată descoperirile arheologice foarte puţini la număr, la fel ca şi aceia pătrunşi mai tîrziu în regiunile vestice ale ţării, vor continua să vieţuiască din secolul al VII-lea, în contact cu populaţia romanică şi vor începe să adopte formele superioare de civilizaţie locală în cadrul unui larg proces de asimilare etnică şi lingvistică, care a durat cîteva secole.

În legătură cu aceasta, este cunoscut faptul că, în general, în epoca stabilirii lor aici, slavii aveau o cultură materială cu un pronunţat caracter arhaic, reflectînd un stadiu de dezvoltare social-economică puţin avansat, în comparaţie cu acela al populaţiei romanice¹⁶. De asemenea, organizarea social-economică a comunităţilor lor sătęşti, păstrînd încă numeroase particularităţi gentilice, era diferită de aceea a autohtonilor carpato-dunăreni, care erau constituiţi în obşti agricole teritoriale cu o organizare superioară proprie, bine definită. Această organizare social

¹³ I. Nestor, *L'étalibsemnet des Slaves en Roumanie à la lumière de quelques découvertes archéologiques récentes*, în *Dacia*, N. S. V, 1961, p. 429—448; idem, *Autochtones et Slaves en Roumanie, în Slavjanite i sredizemnomorskiat svjat VI—XI vek*, Sofia, 1973, p. 29—31; D. Gh. Teodor, *Contribuţii privind pătrunderea şi stabilirea slavilor în teritoriile extra carpatice ale României*, în *Carpica V*, 1974, p. 105—114; idem, *Teritoriul est-carpatic în veacurile V—XI*, p. 34—39.

¹⁴ D. Gh. Teodor, op. cit. în *Crapica V*, 1974, p. 111, 113; idem, *La pénétration des Slaves dans les régions du S—E de l'Europe d'après les données archéologiques des régions orientales de la Roumanie* în *Balceno-Slavica*, Prilep, 1, 1974, p. 40.

¹⁵ I. Dimian, *Cîteva descoperiri monetare bizantine pe teritoriul R.P.R.*, în *SCN*, I, 1957, p. 190—194; C. Preda, *Circulaţia monedelor bizantine în regiunea carpato-dunăreană*, în *SCIV*, 23, 1972, 3, p. 400, 402, 404, 406, 410.

¹⁶ D. Gh. Teodor, *Teritoriul est carpatic în veacurile V—XI*, p. 39—49.

economică a comunităților agricole autohtone se consolidase în vremea stăpînirii romane la nordul Dunării, evoluase și se transformase mereu în necesitatea impusă de condițiile politice nesigure ale teritoriului carpato-dunărean, dar și ca o consecință a evoluției forțelor de producție locale.

Asemenea concluzii au putut fi evidențiate ca urmare a numeroaselor săpături arheologice întreprinse în ultimii ani în obiective datînd din secolele VI—VII e.n. cum sînt acelea de la Suceava-Șipot, Rușii Minăstioarei, Dolhasca și Botoșana în județul Suceava, Cucorăni și Curteni-Botoșani, Costișa, Tirpești și Davideni în județul Neamț, Crucea lui Ferent și Curtea Domnească pe teritoriul orașului Iași, Dodești, Fe-dești și Similea în județul Vaslui, Bacău-Curtea Domnească, Cîndești-Vrancea, Hanska raionul Kotovsk, Recea raionul Strășeni, Hucea raionul Rîșcani, Seliște raionul Orhei în R.S.S. Moldovenească, Cuciurul Mare, Gorecea, Hliboca, Kodin Perebichivți și altele în Ucraina Subcarpatică¹⁷. Prin aceste săpături au putut fi precizate uneltele caracteristice prelucrării fierului sau a altor meșteșuguri ca acelea destinate agriculturii sau în legătură cu creșterea vitelor, uneltele pentru prelucrarea bijuteriilor și altele. Deosebit de importante sînt pentru această vreme atelierele meșteșugărești destinate prelucrării uneltelor de fier și pentru bijuterii, ca și acelea în care se producea ceramica. În ceea ce privește ceramica, caracteristică pentru perioada secolelor VI—VII este atît aceea lucrată cu roată, cit și specia lucrată cu mîna, ambele categorii conservînd forme, ornamente și tehnici de lucru mai vechi, dacice și romane¹⁸.

În altă ordine de idei, după cum s-a constatat pe baza analizei descoperirilor aparținînd veacului al VII-lea, în afara pătrunderii protobulgarilor turanici, către sfîrșitul acestui secol, eveniment care nu va afecta direct decît regiunile sudice ale spațiului dintre Carpați și Nistru, precum și estul Cîmpiei Dunărene, ocolînd Dobrogea rămasă încă bizantină, fapt reflectat în repartiția geografică a unor tezaure de monede

¹⁷ M. D. Matei, *Șantierul arheologic Suceava*, în *Materiale*, VIII, 1962, p. 741—745; Al. Andronic, Eug. Neamțu și M. Dinu, *Săpăturile arheologice de la Curtea Domnească din Iași*, în *Arheologia Moldovei*, V, 1967, p. 192—193; D. Gh. Teodor, *Descoperirile arheologice de la Șipot-Suceava*, în *Materiale*, IX, 1970, p. 375—382; idem, *Descoperirile prefeudale de la Iași-Crucea lui Ferent*, în *Cercetări Istorice*, II, Iași, 1971, p. 118—128; Gh. Coman, *Evoluția culturii materiale din Moldova de sud în lumina cercetărilor arheologice cu privire la secolele V—XII*, în *Memoria Antiquitatis*, III, 1971, p. 480—487; I. Mitrea și Al. Artimon, *op. cit.*, p. 225—251; I. Mitrea, *op. cit.* în *Studii și Cercetări Științifice Bacău*, 1972, p. 15—20; M. Ignat, *Șantierul arheologic de la Rușii Minăstioara*, în *Studii și Materiale-Suceava*, III, 1973, p. 250—254; R. Noll, *Zum Silberschatz von Kuczurmare*, în *In Memoriam Constantini Dăicoviciu*, Cluj, 1974, p. 267—273; I. A. Rafalovici, în *Drevnaja kul'tura Moldovii*, Chișinău, 1974, p. 81—107; B. O. Timošciuc, *op. cit.*, p. 8—22, 44—45, 149—160, 155—156; S. Teodor, *Săpăturile de la Cucurăni-Botoșani*, în *Arheologia Moldovei*, VIII, 1975, p. 151—155; idem, *Săpăturile arheologice de la Budeni, comuna Dolhasca (Suceava)*, în *Suceava — Anuarul Muzeului Județean*, V, 1976, p. 146—147.

¹⁸ D. Gh. Teodor, *Teritoriul est-carpatic în veacurile V—XI*, p. 42—45.

îngropate cu acest prilej¹⁹, în stadiul actual al cercetărilor nu se poate admite, contrar unor păreri mai vechi reactualizate²⁰, deplasarea aici a unui al doilea val masiv de populație slavă. Prezența unor puține elemente de acest fel, atestată în unele zone de la est de Carpați, ar putea fi eventual explicată prin antrenarea și deplasarea aici a unor mici grupuri de slavi de către năvălirea protobulgară amintită.

Numeroasele descoperiri arheologice din teritoriile de care ne ocupăm, datînd de la sfîrșitul secolului al VII-lea și din secolul următor, atestă în continuare existența unei dense populații românești, a unei culturi materiale și spirituale proprii, originale, dezvoltată pe baze străvechi daco-romnae, identică cu aceea documentată pe întreg spațiul carpato-dunărean. Considerăm că în general, cultura materială și spirituală specifică regiunilor carpato-nistriene de la sfîrșitul secolului al VII-lea, dar îndeosebi datînd din secolul al VIII-lea, definită ca fiind de tip *Lozna-Suceava*²¹, constituie prin identităților sale cu faciesurile culturale identificate în restul țării, o parte integrantă a civilizației caracteristică teritoriului carpato-dunărean care, în această parte a Europei de sud-est, poate fi precizată ca tip *Dridu* și pusă în legătură directă și cu încheierea procesului de formare a poporului român²². Acest proces istoric îndelungat și complex, se înțelege, nu ar fi fost posibil fără existența continuă a populației romanice pe întreg spațiul carpato-dunărean, populație care în ciuda tuturor vicisitudinilor acelor vremuri tulburi își definea cu vigoare și originalitate trăsăturile sale fundamentale, ca singura și cea mai autentică moștenitoare a romanității orientale.

¹⁹ I. Nestor, *Formarea poporului român*, în *Istoria poporului român*, București, 1970, p. 104; B. Mitrea, *Date noi cu privire la secolul al VII-lea. Tezaurul de hexagrame bizantine de la Priseaca (jud. Olt)*, în *SCN*, 1975, p. 113—124.

²⁰ M. Comșa, *Socio-economic organization of the daco-romanian and slav populations on the Lower Danube during the 6th-8th centuries*, în *Relations between the autochthonous population and the migratory populations on the territory of Romania*, București, 1975, p. 175—176.

²¹ D. Gh. Teodor, *Unele probleme privind evoluția culturii materiale din Moldova în secolele VI—X*, în *Carpica*, II, 1969, p. 300—301; idem, *Teritoriul est-carpatic în veacurile V—XI*, p. 88.

²² I. Nestor, *op. cit.*, p. 108—113; Eug. Zaharia, *op. cit.* în *Dacia*, N. S. XV, 1971, p. 284—287.

LA POPULATION AUTOCHTONE DANS LA RÉGION EST-CARPATHIQUE PENDANT LES Ve—VIIe SIÈCLES DE N.È.

RÉSUMÉ

L'auteur nous présente les principales résultats des recherches archéologiques entreprises dans les régions de l'Est des Carpathes qui attestent la continuité de la population autochtone, le grand processus de romanisation qui a embrassé successivement ce territoire durant les siècles II—VIe n.è. Egalement, l'auteur souligne les caractéristiques essentielles de la civilisation du type *Costișa-Botoșana* de cet espace géographique, ainsi que les éléments et les influences romano-bizantines qui se sont manifestés ici constamment, les contacts entre les autochtones et les populations migratoires etc.

Dans ce contexte, sont mises en évidence les nombreux découvertes des outils pour l'agriculture et pour la pratique des différents métiers, des parures et la céramique travaillée à la roue et à la main caractéristique pour cette époque. Egalement on souligne l'importance des nombreux éléments chrétiens précoces, de facture latine, ainsi que la circulation monétaire byzantine dans ces zones qui attestent les étroites liaisons avec la civilisation romano-byzantine.

Enfin, l'auteur est arrivé à la conclusion que dans l'espace Est-Carpathique pendant les siècles V^e—VIIe n.è. a existé une nombreuse population romane qui possédait un degré de développements social-économique avancé et une culture matérielle et spirituelle supérieure aux peuples migratoires avec lesquelles sont venues en contact. Ce fait nous démontre que les régions Est-Carpathiques ont fait toujours part du territoire de l'éthnogénèse du peuple roumain.

